

Bygherrerapport og beretning for egentlig undersøgelse af 1800-tals hustomt ved Slotsgade i foråret 2004 forud for etablering af kanalhavn i Nykøbing F.

FMN 1328

KUAS FOR 2003-2122-0373

Stednavn: Slotsgade

Ejerlav: Nykøbing F. bygrunde

Sogn: Nykøbing F.

Herred: Falsters Sønder

Amt: Storstrøms Amt

(Gl. Maribo Amt)

Kommune: Nykøbing F. kommune

Pikstengulvet i 1800-talshuset set fra nord.

Foto: Museet Falsters Minder 2004

Ruminddeling i 1800-talshuset set fra nord.

Foto: Falsters Minder 2004

Udarbejdet for Museet Falsters Minder af arkæolog Benny Staal 2004
kopi til KUAS d.

FMN 1328

FOR 2003-2122-0373

Resumé

I forbindelse med etablering af den ny kanalhavn i Nykøbing F., skulle der blandt andet graves på det fredede areal beliggende umiddelbart øst for ruinresten af Nykøbing Slot, ”Fars Hat”.

Gravearbejdet resulterede i fund af et pikstengulv samt fundamenter og pilotering til bygninger fra 1800-tallet. Umiddelbart bag husfundamenterne blev der desuden erkendt to murstensbrønde.

Undersøgelsens resultater.

Under et murstengulv i den sydlige del af undersøgelsesområdet, erkendtes et pikstengulv med et areal på ca. 24m² beliggende i kote +2.00. Pikstengulvet var afgrænset af en række af gule mursten, mod syd og mod øst, og en række mursten fandtes ligeledes liggende fra østvæg til vestvæg som fundament for rumadskillelse omtrent midt på gulvet. I det sydlige rum lå nedgravet langs vestvæggen, et trug til vanding af dyr, og i dette rum tillige en rende fra øst til vest med skarpt knæk mod syd til hjørnet med en sænkning/afløb.

I niveau (kote 1.89 til 1.44) under pikstengulvet dukkede fundamenter op, i den sydlige halvdel bestående udelukkende af store natursten og i den nordlige ende med pilotering af nedrammede pæle af ellestammer under stenfunderingen. Området nordligt, og dermed nærmest Tingsted å var betydeligt mere vådt og sumpet end i den sydlige del, hvorfor pilotering her var blevet foretrukket i 1800-tallet. Piloteringspælene var nedrammet gruppevis med 5 pæle i et rektangel + 1 centreret. Der erkendtes 14 sådanne grupper, flest i den vestlige langside. Fundamenterne dækker sammenlagt et grundareal på ca. 240 m². Funderingen bestående af store natursten, fremviste mindst 5 ”rum”, hvorpå vægge til husene må have stået.

Pikstengulvets størrelse respekterede et af disse ”rums” størrelse, så gulvet tilhører sandsynligvis hustomten af 1800-talshuset, og det gule murstengulv ovenpå, sandsynligvis blot en senere byggefase i husets historie.

Bagved fundamentsresterne fandtes to brønde, begge stensatte med gule mursten. Brøndene var fyldt op med rester af slagger (koks), og blev ikke gravet i bund. Derfor kendes dybderne ikke. De to brønde tyder på, at der er tale om to beboelser i 1800-tals huset, med en tilhørende brønd til hver beboelse.

Baggrund og begrundelse for udgravningerne.

Nykøbing F. kommune etablerede i 2004 en ny kanalhavn, som ved Slotsgade ender i et lille bassin omkring det fredede areal ved ruinresten af Nykøbing Slot, kaldet ”Fars Hat”. Idet der blev gravet ned til kote -3.00, var det nødvendigt, at indhente tilladelse til undersøgelse af området hos Kulturarvsstyrelsen. Efter dispensation fra fredningsmyndighederne, påbegyndtes undersøgelsen, som i dette tilfælde skete i nær samarbejde med museumsinspektør Anders Fischer, Kulturarvsstyrelsen. Fredningen af slotsområdet blev fra Kulturarvsstyrelsens side tolket således, at alle sikre rester efter selve slottet og tilsvarende udenomsværker, er indbefattet i fredningen, mens andre anlæg, ikke er indbefattet i fredningen.

Topografi og fortidsmindelandskab

Anlægsarbejdet foregik selvsagt i bymæssig bebyggelse, hvorfor topografien gennem tiderne er ændret betydeligt. Tingsted å løber umiddelbart nord for undersøgelsesområdet. Åen blev i 1960'erne rørlagt og en del af Strandboulevarden kom derved til at ligge ovenpå åen. Arealet er således et gammelt sumpet område med slotsbanken beliggende sydvest herfor.

Fortidsmindelandskabet er karakteriseret ved slotsbanken, hvor Nykøbing Slot lå indtil 1767.

Udenfor selve slotsområdet lå stemmeværker, vandmøller og broer samt bredforstærkninger.

Sidstnævnte fundgruppe erkendtes blot nogle få meter fra fundamenterne.

Udgravningens data.

Udgravningen fandt i 2004 under daglig ledelse af arkæolog Benny Staal, Museet Falsters Minder, med frivillig deltagelse af amatørarkæolog Thor Holmboe, Pederstrup Lolland. Minigraver blev ført af maskinførere fra Troels Jørgensen Entreprise A/S, Kettinge, som desuden stillede en mand til rådighed når det var nødvendigt.

Udgravningens metode og forløb

Fra Kulturarvsstyrelsens side blev det bestemt, at undersøgelsen skulle ske ved afgravning af jord med gravemaskine med rabatskovl i tynde lag. Eventuelle rester efter slottet ville være indbefattet af fredningen, mens andre bygningsrester kunne fjernes efter dokumentation. Således blev der givet tilladelse til fjernelse af såvel pikstengulv og husfundamenter samt pilotering under disse efter de var blevet frilagt, rengjort og dokumenteret, dels ved digitale fotooptagelser, dels ved registrering af fladen. Pikstengulvet blev registreret i målestok 1:50 og fundamenterne og piloteringspælene i målestok 1:100.

Under afrømning af jorden blev fladerne eftersøgt med metaldetektor. Alle fund blev hjemtaget i fundposer og nummereret samlet, idet der ikke var mulighed for en detaljeret registrering i marken, da dette ville have medført store forsinkelser for anlægsarbejdet.

Undersøgelsen forløb planmæssigt i forhold til de terminer, der var givet af bygherre og samarbejdet med Troels Jørgensen Entreprise A/S foregik forbilledligt. Det skal nævnes, at anlægsarbejdet var planlagt tidsmæssigt til at være færdig den 15. november 2004.

Dataliste

Der blev fundet utallige genstande fra historisk tid ved undersøgelsen, men disse indgår som en del af de parallelle undersøgelser ved "Fars Hat" (FMN 1252). Fundmaterialet tilhørende FMN 1328 består således udelukkende af tilspidsede piloteringspælene, hvoraf der blev udtaget fire prøver med henblik på dendrokronologiske analyser. Imidlertid viste det sig, at piloteringspælene alle er af ellestammer, som ikke lader sig analysere dendrokronologisk. Der blev dog talt årringe på stammerne, som viste sig at være fra ca. 40 år gamle træer.

Arkæologisk tidstavle

Tidsalder	Periode	År
Nyere tid	Nyere tid	efter 1660
Renæssance	Renæssance	1536-1660
Middelalder	Senmiddelalder Højmiddelalder Tidlig middelalder	1066-1536
Vikingetid	Yngre vikingetid Ældre vikingetid	793-1066
Jernalder	Germansk jernalder Romersk jernalder Førromersk (keltisk) jernalder	793 e.Kr. – 375 e.Kr. 375 e.Kr. – 0 0 – 500 f.Kr.
Bronzealder	Yngre Bronzealder Ældre Bronzealder	500 f.Kr. – 1100 f.Kr. 1100 f.Kr. – 1700 f.Kr.
Yngre stenalder (Neolitikum)	Dolktid (Senneolitikum) Stridsøkse/Enkeltgravskultur (Mellemlolitikum B) Jættestue/Tragt bægerkultur (Mellemlolitikum A) Dyssetid/Tragt bægerkultur (Tidlig neolitikum)	1700 f.Kr. – 2350 f.Kr. 2350 f.Kr. – 2800 f.Kr. 2800 f.Kr. – 3300 f.Kr. 3300 f.Kr. – 3900 f.Kr.
Ældre stenalder (Mesolitikum)	Ertebøllekultur Kongemosekultur Maglemosekultur Ahrensburgkultur	3900 f.Kr. – 5400 f.Kr. 5400 f.Kr. – 6400 f.Kr. 6400 f.Kr. – 9600 f.Kr.
Oldstenalder/istidsstenalder (Palæolitikum)	Brommekultur (Allerød) Federmesserkultur (Allerød) Hamburgkultur (Bølling)	9.600 f.Kr. – 12.000 f.Kr. 12000 f.Kr. – 12700 f.Kr.

Litteratur.

Orla Hylleberg og Niels Bonde: Dendrokronologisk undersøgelse af bolværkskonstruktion ved ”Slotsbryggen”, Nykøbing Falster. NNU rapport nr. 8. 2004.